

nje, ki so ga ponekod od daleč dobivali in ga rabili za sekire in pušice. Na Kitajskem je služil kot denar zeleni lojovec-nefrit ali jade). Zelo priljubljen je bil tudi jantar, ki so ga od Vzhodnega morja prinašali v Italijo, in po ostalem znanem svetu. Največji pomen pa je dosegel solni denar. Na Kitajskem so sol gnetli in sušili v obliki hlebcev, na katere so potem pritisnili pečat. 80 takih solnih novcev je bilo vredno pol beneške unče zlata. V Abesiniji »kujejo« solni denar v podolgaсти obliki — podobni osli; 60 takih kosov je vredno 24 gramov finega srebra. Solni denar je bil v veljavi tudi v Južni in Srednji Ameriki.

Žito je bilo plačilno sredstvo v Egiptu pod faraoni. Z njim so plačevali tudi inozemsko blago: feniško vino, dišave in balzam. V Babiloniji so pred 5000 leti določali ceno zemljišč najprej v žitu in šele potem v srebru. Žitno zrno je veljalo tamkaj tudi kot enota za težo: 47 miligramov. V nekaterih krajih Afrike so plačevali s kašo, na Kitajskem in Japonskem pa z rižem. Na Japonskem so imeli papirnati denar, katerega vrednost je bila enaka 180 litrom riža. Vino je bilo plačilno sredstvo pri Grkih in Rimljanih. Vzhodni Frizi so v zgodnjem srednjem veku plačevali s pivskimi tonami, prebivalci Newsudmalesa pa z rumom.

Da je nekoč veljala tudi živina kot plačilno sredstvo, je razvidno že iz latinske označbe »pecus« za živino in »pecunia«, za denar. Tudi pri starih Germanih so imeli »Kugildi« — kravji

denar. Globe so se tam izplačevale sploh v živini. Vol je imel vrednost 2 kovanih šilingov ali 24 srebrnih vinarjev. Enako najdemo na mnogih mestih pri starogrškem pesniku Homerju živino navedeno kot plačilno sredstvo. Med živalskimi proizvodi so zelo pogosto uporabljali kot denar ustrojene kože in krzno.

Posebno presenetljiv denar so ribe. Na Islandiji so v 15. stoletju plačevali 48 vatlov dobrega angleškega sukna ali dvojno širokega platna ali 6 ton soli itd. s 120 polenovkami določene veličine. Ta denar je bil v veljavi tudi na Novi Fundlandiji.

Kurja jajca so imela denarno veljavo v Costarici in Georgiji, pri Indijancih ob Amazonski reki pa čebelni vosk v obliki hlebcev. V Britanski Indiji so nekaj časa še Evropejci plačevali s sladkorjem. Zelo priljubljeno plačilno sredstvo je bil tobak, in to ne samo v Virginiji, namreč tudi pri črnih plemenih v Južni Afriki. Sadeže in olje datljeve palme so uporabljali kot denar v Afriki, razne vrste orehov pa v Boliviji, Peruju in Tibetu. Vendar je v Tibetu mnogo bolj razširjen čajni denar v obliki opeke, s katerim plačujejo tudi vojake. Na ruski meji ima ena čajna opeka veljavo enega papirnatega rublja. V stari Mehiki je veljal kot denar kakao v zrnih.

V raznih deželah, posebno tudi v Evropi so imele denarno veljavo tudi razne tkanine.

*

Kdo se je lotil prvi izrabe moči oglasa?

V povojnih letih živimo v dobi oglasov (reklame). Kdor hoče kaj prodati, postati znan, vzbuditi pozornost, mora zagrabiti za reklamo, da ga ponese v radovedni svet. Letos se vrši celo v Berlinu mednarodna razstava reklame.

Pri pogledu na oglasno moč in razširjenost se moramo spomniti onega, je prvi zaslovel potom reklame po Ameriki in to je bil kralj cirkusa Phineas Taylor Barnum. Vsekako je zanimivo pregledati Barnumovo originalnost v reklamah, s katero je dosegel cilj: Vzbuditi pozornost, pustiti, da vse govori o enem človeku!

Barnum se je rodil 1. 1810 v Bethelu v severoameriški državi Connecticut in nastopil življenjsko pot kot navaden pastir. Ko je bil star 18 let, je postal znan po svojem rojstnem kraju, ker je znal za druge tako lero sestavljati ljubavna pisma. Zaljubljena pisma so odkrila v njem zavest, da je pravzaprav rojen za časnikarja. Postal je urednik lista »Herald of Freedom«, ki je izhajal v rojstnem kraju.

Ko je dopolnil 24 let, se je podal v New York in otvoril majhno gostilno. Ker mu je krčmarjenje neslo premalo, se je oklenil postranskega zaslužka. Nasproti njegovi gostilni je bila velika modna trgovina. Barnum je prevzel nalogo, da je stal pred trgovino in s svojo zgovornostjo vabil mimoidoče k nakupu. Kričanje pred trgovino je bila vrsta

reklame, s katero je Barnum okoristil podjetje.

Ker je sam spoznal moč reklame, si je postavil v New Yorku šotor, v katerem je razkazoval vsemogoče znamenitosti. Tedaj je začel svoj šotor prvič hvaliti potom oglasov po časopisju. Po listih je priporočal zanimivost svojega šotora, katerih radovednosti udana Amerika do tedaj niti videla ni. Dobro se je pa tudi zavedal, da ni dovolj, da popisuje posebnosti svojega šotora, ampak jih mora v resnici tudi pokazati. Ker ni imel vedno izrednih predmetov na razpolago, se je lotil goljufije.

Celemu svetu je postal znan, ker je razbojnal, da je v njegovem šotoru na vpogled dovilja osvoboditelja Združenih držav Washingtona. Dovilja je bila seve že davno mrtva. Barnum je kupil prav grdo zamorsko sužnjo in jej je dal ime »Jayce Heth«. Koj nato so se pojavili po časopisju oglasi, da je kupil Barnum za 5000 dolarjev 164 let staro Heth, ki je bila nekoč dovilja največjega Amerikanca — Washingtona.

Že v par mesecih je obogatel s ravnokar omenjeno potegavščino. Še-le tedaj, ko je stara zamorka umrla, so odkrili prevaro. Starka ni bila stara 164 let, ni bila nikoli Washingtonova dovilja, da, niti sanjalo se jej ni, kdo je bil ta slavni mož. Sedaj so lopnili listi po Barnumu. Mesece se je govorilo in pisalo le o goljufiji z zamorsko doviljo. Barnum je prenesel mirno vse časopis-

ne napade, da, bil je celo vesel brezplačne reklame.

Barnum si je nabavil večji cirkus. Leta 1864 je prišlo v ameriško prestolno mesto Washington 12 indijanskih poglavarjev, da bi počastili predsednika Združenih držav. Barnum se je mudil baš tedaj s svojim cirkusom v Washingtonu. Povabil je odlične Indijance v svoj cirkus, da bi se jim tamkaj poklonilo washingtonsko občinstvo. Indijanski poglavarji so se odzvali prevari in obiskovalci cirkusa so jih burno pozdravljali. Stopil je na oder Barnum in začel predstavo. »Ta-le tu«, je pokazal na prvega Indijanca, »se imenuje »rumeni ptič« in je že potegnil kožo (skalpiral) bogzna kolikim belokožcem. On bi tudi mene skalpiral, ko bi razumel, kaj govorim, a je tako neumen, da je priprčan, da ga hvalim.« Tak opis je podal Barnum od vseh dvajsetih in občinstvo je kričalo od navdušenja.

Ko je zvedel drugi dan predsednik, kaj si je dovolil Barnum z Indijanci, je bila velika razburjenost. A so pustili mučno zadevo pri miru, da bi ne postala prevara znana celemu svetu.

Nekega dne je najel Barnum ob železnici večjo njivo. Kakor hitro je brzel kak vlak mimo njive, je on oral na njej z največjim slonom. Železniški potniki so videli to posebnost, se jej čudili, pisalo se je o njej in Barnum je užival priznanje.

Leta 1891 je bila razglašena Barnumova smrt. Kakor hitro je čulo in čitalo občinstvo o smrti cirkuškega kralja, je bilo prepričano, da to ni res. Ljudje so hrumeli v njegov cirkus in trdni verj, da bo Barnum nastopil kot od mrtvih ustali komedijant. Vendar takrat je bil Barnum res mrtev in radovedneži so zapustili razočarani cirkus.

*

Kačji vrt.

Brazilijska v Južni Ameriki je koma eno šestinko manjša kakor cela Evropa in je po pretežni večini še nepreiskana. Je pa Brazilijska nepopisno lepa in rodovitna pokrajina. V tem južno-ameriškem paradižu so razmnožene najbolj strupene kače tako kakor nikjer drugje na svetu. Očividci pripovedujejo, da je po nekaterih brazilijskih krajih kač kakor peska na morski obali. Na tisoče in tisoče ljudi umrje vsako leto v Braziliji vsled kačjega pika, ali pa morajo prenašati bolečine, o kakršnih mi Evropejci niti pojma nimamo. Dolgo je trpelo, predno so odkrili, kako si pomagati proti kačjemu piku. V bližini brazilijskega mesta San Paolo je kraj Butantan. V Butantanu je zavod za reje vseh mogočih strupenih kač. Zavodu pravijo »kačji vrt.«

Posestniki iz notranosti Brazilijske pošiljajo v posebni zabojih v omenjeni zavod žive strupene kače in dobijo kot plačilo za pošiljatev zdravilo proti kačjemu strupu.

Po kačjem vrtu lazi čisto prosto na tisoče in tisoče strupene golazni.

Čuvarji groznega vrta se oblečejo v